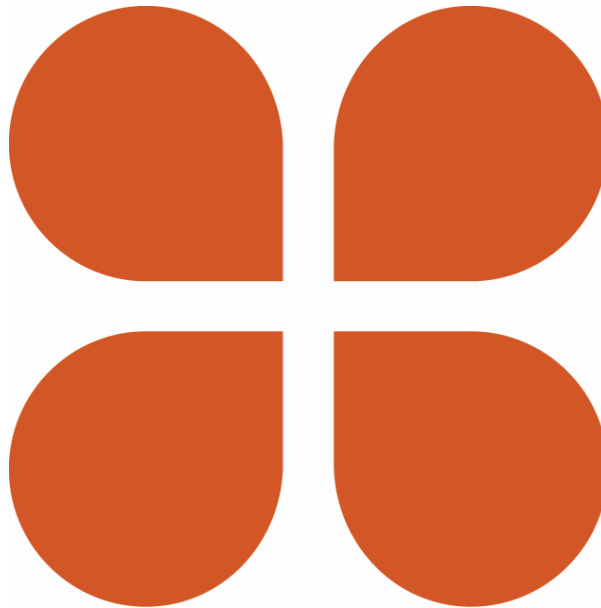

Vägledning för tillämpning av Kulturmiljölagen

Byggnadsminnen

Ansvarsbestämmelser m.m. (3 kap 16-18 §
§)

Innehåll:

2	Ingripande för att åstadkomma rättelse (16 §).....	4 -
2.1	Bakgrund.....	4 -
2.2	Tillämpning.....	4 -
2.3	Vägledning.....	4 -
3	Straff (18 §).....	6 -
3.1	Tillämpning.....	6 -
3.2	Vägledning.....	6 -

2 - Ingripande för att åstadkomma rättelse (16 §)

Länsstyrelsen får förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne att vidta rättelse eller - avbryta pågående åtgärder för att säkerställa efterlevnaden av skyddsbestämmelser och beslut enligt detta kapitel. - Ett sådant föreläggande får förenas med vite. - I de fall som avses i första stycket får länsstyrelsen i stället hos kronofogdemyndigheten begära särskild - handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning mot den som ansvarar för - förvaltningen av ett byggnadsminne. -

2.1 - Bakgrund

Motsvarande bestämmelser fanns även i byggnadsminneslagen. Länsstyrelsen kunde ålägga ägaren att vidta åtgärder om oönskade ändringar gjorts som kunde återställas. Möjligheten för länsstyrelsen att avbryta pågående arbete infördes med KML 1989.

2.2 - Tillämpning

Nio länsstyrelser har fattat sammanlagt 19 beslut om föreläggande mellan åren 2005-2012. Fyra av dessa beslut har även förenats med viten. I tre ärenden har ägaren förelagts att avbryta pågående arbete, medan merparten av besluten handlar om att rätta till felaktiga utförda åtgärder, antingen gällande utformning av byggnadsdelar eller att man använt sig av felaktiga material vid en ombyggnad. I två fall rörde det sig om byggnader som placerats inom byggnadsminnet och som länsstyrelsen bedömde påverkade byggnadsminnet alltför negativt.

2.3 - Vägledning

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsbestämmelser eller utan iakttagande av villkor för tillstånd till ändring får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Vidta rättelse kan till exempel innebära att byggnadsdelar som tagits bort och som omfattas av skyddsbestämmelser ska sättas tillbaka om så är möjligt. Ett annat exempel kan vara att en ändrad färgsättning ska återställas eller om mindre lämpliga material använts vid underhåll ska dessa ersättas med material som har hävd inom byggnadsminnet.

Eftersatt underhåll kan också vara ett motiv för ett föreläggande. Det kan dock för länsstyrelsen vara vanskligt att avgöra när byggnaden eller anläggningen övergått i ett sådant skick att ett föreläggande om rättelse kan bli aktuellt. Man får i sådana här fall hoppas på att länsstyrelsen kan skapa en dialog med fastighetsägaren för att hitta lösningar på problemen. Det kan tilläggas att liknande bestämmelser om underhåll även finns i Plan- och bygglagen.

Länsstyrelsen har även möjlighet att avbryta pågående åtgärder om dessa bedöms förvanska eller förstöra kulturhistoriska värden i ett byggnadsminne.

Föreläggandet bör riktas till den som kan vidta den önskade rättelsen. Det bör ställas till den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne. På så sätt är det också möjligt att adressera ett beslut till en arrendator eller hyresgäst för att få en rättelse eller avbryta ett pågående arbete.

Lagen (1985:206) om viten är tillämplig om föreläggandet förenas med vite. Enligt denna lag är det viktigt att föreläggandet riktas till en namngiven fysisk eller juridisk person (adressat). Vite kan även föreläggas flera personer gemensamt om så behövs. I sådant fall ska ett särskilt vitesbelopp fastställas för var och en. Det vitesbelopp som fastställs ska vara skäligt mot bakgrund av vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden (inkomst, förmögenhet, försörjningsplikt). Vitesbeloppet ska vara större än adressatens kostnader för att vidta åtgärden som föreläggandet gäller och det ska vara så stort så att det kan antas leda till att adressaten följer föreläggandet. Länsstyrelsen behöver dock inte i detalj kartlägga den enskildes ekonomi eller förhållanden i övrigt.

Ett föreläggande kan förenas med löpande vite, vilket innebär att förvaltaren av ett byggnadsminne får betala ett nytt vitesbelopp för varje period han eller hon inte fullgjort föreläggandet. Periodens längd får bestämmas utifrån vad som kan anses vara skäligt i varje enskilt fall.

Ett vitesföreläggande innebär att länsstyrelsen inte kan väcka åtal mot en ägare eller förvaltare för en överträdelse enligt 18 §. Detta bör länsstyrelsen beakta om det kan finnas farhågor för att ett vitesföreläggande inte kan få önskad effekt.

Om länsstyrelsen beslutat om ett föreläggande får den meddela fastighetsregistret detta enligt 17 §. Är beslutet förenat med löpande vite ska också det antecknas i registret. Om anteckning gjorts i fastighetsregistret gäller beslutet mot en ny ägare av fastigheten. Även löpande vite, räknat från tidpunkten för övertagandet, gäller mot den nye ägaren om han eller hon förvärvat egendomen genom köp, byte eller gåva. Bestämmelserna gäller inte mot en ägare som har fått byggnaden genom arv eller testamente.

Länsstyrelsens beslut om föreläggande kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

För att ett förelagt vite ska kunna tas ut krävs ett särskilt förfarande i domstol.

Bestämmelser om särskild handräckning finns i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. Enligt denna ska handläggning av dessa ärenden ske snabbt och Kronofogdemyndigheten ska fatta beslut och delge parterna. Om länsstyrelsen önskar en snabb rättelse kan detta vara ett mer effektivt sätt än ett föreläggande.

3 Straff (18 §)

Till böter döms den som

1. i strid mot meddelade skyddsbestämmelser river eller på annat sätt förstör ett byggnadsminne eller ändrar det utan tillstånd enligt 14 § eller utan iakttagande av villkor för sådant tillstånd eller -

2. bryter mot förbud som meddelats enligt 5 § eller förordnande enligt 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid mot bestämmelserna i 6 § andra stycket. -

Den som inte efterkommer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud döms inte till straff för det som omfattas av föreläggandet eller förbudet. -

3.1 Tillämpning

Denna bestämmelse tillämpas ytterst sällan av länsstyrelserna. Sedan lagen infördes har bara ett enda ärende avgjorts i domstol. En fastighetsägare har dömts för att utan tillstånd ändrat ett byggnadsminne.

Flera orsaker kan finnas som förklaring varför länsstyrelsen så sällan anmäler brott. För det första är det ytterst sällan som det sker brott eller att dessa brott kommer till länsstyrelsens kännedom. Andra orsaker kan vara att länsstyrelsen bedömer att byggnadsminnets skyddsbestämmelser är ofullständiga och inte så väl motiverade eller att byggnadsminnet är dåligt dokumenterat vilket skapar en osäkerhet inför en eventuell rättsprocess. Det kan också röra sig om en farhåga att förlora dialogen med fastighetsägaren som i många fall är avgörande för en långsiktigt meningsfull förvaltning.

3.2 Vägledning

Innan länsstyrelsen inleder ett ärende om åtal bör man beakta möjligheten att försöka åstadkomma en rättelse enligt 16 §. De brott länsstyrelsen kan anmäla är när någon utan länsstyrelsens tillstånd ändrar ett byggnadsminne i strid mot meddelade skyddsbestämmelser. Länsstyrelsen kan även anmäla om fastighetsägaren inte uppfyller de villkor som meddelats i ett tillståndsbeslut, liksom om man bryter ett interimistiskt förbud enligt 5 § eller försummar att anmäla ändringar som beslutats enligt 6 §.

En anmälan angående misstänkt brott mot KML bör innehålla:

- bakgrund och redogörelse för ärendet
- beskrivning av det aktuella byggnadsminnet
- motiv för anmälan
- beskrivning av skadornas art
- dokumentation i form av foton, skaderapport, besiktningsprotokoll etc
- hänvisning till relevanta paragrafer i KML

Riksantikvarieämbetet ska enligt 3 § KMF underrättas när ett ärende om åtal inletts av länsstyrelsen.

Misstänkta brott ska åtalsanmälas och inte utredas vidare av länsstyrelsen själva. Om det redan skett en åtalsanmälan och en förundersökning inletts är det olämpligt eftersom ärendet då omfattas av förundersökningssekretess. Ett annat skäl att länsstyrelsen bör låta bli

att begära en förklaring är att den misstänkte innan han eller hon uttalar sig i ärendet måste informeras om att han inte behöver uttala sig och att det han väljer att säga kan användas emot honom i domstol.

Om länsstyrelsens anmälan inte leder till att åklagare väcker åtal eller om undersökningen läggs ned kan länsstyrelsen begära överprövning av åklagarens beslut. En begäran om överprövning ska bedömas av den åklagare som fattat beslut i målet, han eller hon ska se om nya omständigheter i ärendet har kommit fram. Om nya omständigheter finns ska åklagaren ompröva sitt eget beslut. Om denna omprövning inte leder till någon ändring av det tidigare beslutet ska ärendet lämnas över till Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum som handlägger alla överprövningar av åklagarbeslut. Detsamma gäller om det inte finns några nya omständigheter att beakta i ärendet.

På utvecklingscentrum granskas ärendet av överåklagaren som kan fatta beslut om att en nedlagd förundersökning återupptas eller att vissa utredningsåtgärder ska göras. Ärendet skickas tillbaka till samma åklagarkammare, men får en annan handläggare. Även beslut fattade av utvecklingscentrum kan överprövas, ärendet handläggs då på riksåklagarens kansli.

Beträffande vitesförläggande och vitesförbud, (se avsnittet om 16 §).